

לכה את עמבתי

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תרנא
ערש"ק פרשת ראה ה'תשע"ח

"יכול אתה אבל אינך רשאי" - מדוע "יכול"?

הנשמה "רעבה" לבשר תאוה

חיוב הענקה לשכיר בזמן הזה

פיסה של לב יהודי

פתח דבר

בעזרי"ת.

לקראת שבת קודש פרשת ראה, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי', את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תרנא), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רכבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונזכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

קובץ זה יוצא לאור ליכות
הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה
ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו
ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד
ר' מאיר שי'
זאראנץ
ס. פאולו ברזיל
יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומזלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

מכון אור החסידות

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייזס, הרב אליהו שוויכה

תוכן הענינים

ה. מקרא אני דורש.....

"יכול אתה אבל אינך רשאי" - מדוע "יכול אתה"?

במה נשתנה איסור זה משאר לא-תעשה שבתורה שדוקא בו "יכול אתה"? / מדוע מביא רש"י רא"י לפירושו מספר יהושע ולא מפסוק מפ' וילך? / ביאור דברי רש"י על "לא תוכל" שבא הכתוב לשלול "יכולת" מיוחדת הבאה מצד מצוות התורה

(עי' לקוטי שיחות חכ"ט עמ' 79 ואילך)

ח. פנינים... עיונים וביאורים קצרים.....

איך נפטרו אנשי עיר הנדחת מסקילה? / נתינת צדקה בספר פנים יפות

ט. יינה של תורה.....

הנשמה רעבה ל"בשר תאוה"

"עבודת הביירוים" התחילה רק בארץ הקדושה / אכילת "בשר תאוה" - לשם שמים בלבד! / "עלה נעלה" - על ידי אכילת "בשר תאוה" / האדם רעב כי נשמתו חפצה בבירור הניצוצות

(עי' לקוטי שיחות ח"ד עמ' 1108 ואילך)

יג. פנינים... דרוש ואגדה.....

עונשי התורה - חסד ותיקון / מפרסת פרסה ומעלת גרה בעבודת ה'

יד. חידושי סוגיות.....

חיוב הענקה לשכיר בזמן הזה

יפלפל בדברי החינוך לחייב הענקה בזה"ז, ויחדש דלא כהמנ"ח שהעמידו נגד דעת הפוסקים דקיי"ל כת"ק דליכא הענקה במוכר עצמו, וע"פ חקירה בדעת ת"ק וחקירה בהגדרת מהות חיוב הענקה

(עי' לקוטי שיחות ח"יט עמ' 153 ואילך)

יח. תורת חיים.....

עבודת הפרנסה

וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה (ראה טו, יח)

כא. דרכי החסידות.....

פיסת לב יהודי

בבבבב (ראה יג, ד)

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

"יכול אתה אבל אינך רשאי" – מדוע "יכול אתה"?

במה נשתנה איסור זה משאר לא-תעשה שבתורה שדוקא בו "יכול אתה"? / מדוע מביא רש"י ראי' לפירושו מספר יהושע ולא מפסוק מפ' וילך? / ביאור דברי רש"י על "לא תוכל" שבא הכתוב לשלול "יכולת" מיוחדת הבאה מצד מצוות התורה

א. בפרשתנו (יב, יז): "לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך ותירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך וכל נדריך אשר תדר ונדבתך ותרומת ידך". ובפירוש רש"י: "לא תוכל – בא הכתוב ליתן לא תעשה על הדבר. לא תוכל – רבי יהושע בן קרחה אומר: יכול אתה, אבל אינך רשאי. כיוצא בו: 'ואת היבوسی יושבי ירושלים לא יכלו בני יהודה להורישם' – יכולים היו אלא שאינך רשאי, לפי שכרת להם אברהם ברית כשלקח מהם מערת המכפלה".

וכוונת רש"י בפשטות, לפרש הלשון "לא תוכל", שהכוונה בלשון זו היא להטיל לאו על הדבר, ש~~לא~~ זה עצמו הוא ששולל את היכולת לעשות הדבר. כלומר: אין הפירוש שהדבר מושלל מצד עצם היותו, אלא "יכול אתה אבל אינך רשאי" – זה עצמו שאוסרים על האדם לעשותו הוא ששולל את היכולת.

אמנם אם זו היתה כל כוונת רש"י, הי' לו לומר בפשטות ובקיצור: "לא תוכל" – אינך רשאי! ולשם מה הוסיף ואמר "יכול אתה (אבל אינך רשאי)", דלכאורה מאי קא משמע לן באריכות זו?

גם יש לתמוה, שכאשר רש"י רוצה להביא ראי' ("כיוצא בו") לפירוש זה ש"לא תוכל" היינו "אינך רשאי" – למה הוצרך להביא ממרחק לחמו, מפסוק בספר יהושע, והרי ישנן דוגמאות רבות לענין זה בחמשה חומשי תורה גופא!

ולדוגמא דומה ביותר – דברי רש"י בפרשת וילך (לא, ב), על הפסוק "לא אוכל עוד לצאת ולבוא": "יכול שתשש כוחו? תלמוד לומר: לא כהתה עינו ולא נס לחה. אלא מהו 'לא אוכל' איני רשאי, שניטלה ממני הרשות וניתנה ליהושע".

ואם כן, למה הרחיק רש"י להביא פסוק מהנביא – ולא מהחומש?

ב. ויש לומר הביאור בזה:

כוונת רש"י באומרו "יכול אתה אבל אינך רשאי", אינה רק ליכולת גשמית, שהתורה באה לשלול מהאדם את היכולת הגשמית שיש בידו לעשות את הדבר; כי אי משום הא, הרי כן הוא בכל לאו ולא שבתורה, שהתורה באה לשלול את היכולת הגשמית של האדם לעשותו – ואם כן, למה לא אמרה התורה לשון מיוחדת זו של "לא תוכל" בכל איסורי לאוין? ! נראה מה שביאר בס' "הכתב והקבלה" פרשתנו כאן. ואכמ"ל.

אלא כוונת רש"י היא "יכולת" של מצוה; ולכן הוצרכה התורה לומר לשון מיוחדת זו של "לא תוכל" – "חדש ושיש"ל "יכולת" מיוחדת זו. והיינו:

כאן הרי מדובר על מעשר וקדשים כו' שאכילתם היא מצוה. וכיון שכן אפשר הי' ללמוד, שזה שיש מצוה להביאם ולאכלם בירושלים, הרי זו מצוה נוספת על המצוה הכללית של אכילת מעשר וקדשים. היינו מפרשים, שיש שתי מצוות, שאינן תלויות אחת בחברתה: (א) עצם אכילת מעשר וקדשים. (ב) אכילתם בירושלים, "במקום אשר יבחר ה'".

ולכן, כאשר יהודי אנוס ואינו יכול לאכול את מעשרותיו וקדשיו בירושלים, הי' מקום לומר שהוא מחוייב לאוכלם "בשעריך", במקומו, כי אף שאין ביכולתו לקיים המצוה הב', מצות אכילתם בירושלים, הרי משום זה לא יפסיד המצוה הא', שהיא על עצם האכילה.

וזהו שבא כתוב דידן לחדש, "בא הכתוב ליתן לא תעשה על הדבר", שהאכילה בירושלים אינה מצוה נוספת, אלא היא תנאי לעיכובא, ואסור לאכול המעשר והקדשים במקום אחר.

ומעתה מובן מדוע דוקא כאן אומרת התורה את האיסור בלשון "לא תוכל", וכפירוש רש"י – "יכול אתה אבל אינך רשאי":

התורה באה לשלול את ה"יכולת" שמצד המצוה, את אותה סברא שאדם יוכל לקיים את המצוה של אכילת קדשים בכלל גם במקום אחר שאינו בירושלים, במקום אנוס וכיו"ב – ועל זה הפסוק מחדש "לא תוכל", האזהרה באה לשיש"ל יכולת זו, ולחדש שמחוץ לירושלים מושללת אכילת מעשר וקדשים לגמרי.

ומעתה יובן מדוע מביא רש"י כדוגמא דוקא את הפסוק מהנביא – "ואת היבوسی יושבי

ירושלים לא יכלו בני יהודה להורישם" – כי דוקא פסוק זה דומה לעניננו: על הכיבוש של "יבوسی יושבי ירושלים" קיימת מצוה – "והורשתם את כל יושבי הארץ. . וישבתם בה. . והתנחלתם את הארץ" (מסעי לג, נב ואילך) – ובמילא זה ש"יכולים היו" אינו רק מצד הגבורה הגשמית של בני ישראל, אלא מצד ציווי השם; וזה מבהיר הנביא, שמצד השבועה הרי ש"לא יכלו להורישם", "שאינן רשאים". זאת אומרת, שמצד זה ש"לא יכלו – אינן רשאים" מצד השבועה, הרי שהציווי של כיבוש הארץ מלכתחילה לא חל ביחס ליבוסים [על דרך נידון דידן, ש"לא תוכל לאכול בשעריך" מגלה ש"בשעריך" לא קיימת המצוה של אכילת מעשר כו'].

ג. והנה, במלבי"ם כאן גם עמד על הלשון המיוחדת של "לא תוכל", ופירש שלשון "לא תוכל" באה "לרוב במקום שבענין אחר יכול לעשות כן", ומבאר ש"נגד מה שכתוב שבעת היתר הבמות יוכלו לאכול שלמים בכל מקום, עתה לא תוכל כו'".

ולכאורה פירוש זה מתאים הוא בדרך הפשט, שהלשון "לא תוכל" באה לשלול את זה שבזמן היתר הבמות יכולים לאכול שלמים בכל מקום.

אך רש"י לא פירש כן. ויש לבאר בטעמו, כי ענין זה של שלילת היכולת מצד היתר הבמות שייך בעיקר להקרבת השלמים ולא לאכילתם, ואם כן, ה' נדרש שהתורה תאמר לשון זו לגבי איסור ההעלאה "בכל מקום" (פרשתנו יב, ג), ולא לגבי איסור האכילה שבפסוק דידן. ועוד יש להאריך בזה, ואכ"מ.

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

בסבר פנים יפות מליתן כראוי בלא ספ"י.

ויש להוכיח מפשטי המקראות דספ"י הוא חלק מגוף מצוות הצדקה, שהרי תחילה נאמר בכתובים "כי יהי" כך אבינו גוי לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ירך מאחיק האביון", אלא "פתוח תפתח גוי" (פרשתנו טו, ו-ח), ואח"כ מובא בכתוב החשש להיות ש"קרבנה שנת השבע שנת השמיטה ורעה עינך באחיק האביון ולא תתן לו גוי", וע"ז ממשיך "נתן תתן" (שם טו, ט-י).

ונמצא, שהכתוב "פתוח תפתח" (הבא אחר האזהרה דאמון הלב וקפיצת הידים) עוסק בפתיחת לבו וידו של הנותן, והכוונה שהנתינה תהי' באופן ד"פתוח תפתח", ברצון וחשק הלב, בסבר פנים יפות, משא"כ הכתוב "נתן תתן" בא להזהיר ולשלול "ורעה עינך גוי ולא תתן לו", והיינו להזהיר על מעשה הנתינה בפועל אל העני והלוה.

ומזה דראשית ותחלת הציווי על מצות צדקה "פתוח תפתח" היא (לא רק על עצם הנתינה אלא גם) על נתינתה בחפץ הלב, יש להוכיח והנתינה בחפץ הלב היא עיקר במצות הצדקה.

אך נראה שהרמב"ם ס"ל כאופן השני, שהרי הרמב"ם בהל' מתנות עניים (רפ"ז), בביאור מצות הצדקה, כתב "מצות עשה ליתן צדקה לעניים כפי מה שראוי לעני אם היתה יד הנותן משגת כו", והולך ומבאר פרטי הדינים בנתינת הצדקה ובפרנסת העניים ואופנם. ורק אחרי כמה פרקים מאריך (כפ"י) בביאור גודל מעלת הצדקה, ואשר נתינתה צ"ל בסבר פנים יפות ובשמחה, והולך ומונה שמונה מעלות בצדקה. ובמעלות אלו גופא - בכ' מעלות האחרונות (הפחותות) כתב "פחות מזה שיתן לו פחות מן הראוי בסבר פנים יפות. פחות מזה שיתן לו בעצב" (שם הי"ג וי"ד).

הרי מפורש, דס"ל שגם נתינה בעצב היא מצות צדקה, ובפרט שכשמבאר גוף המ"ע צדקה לא הזכיר ע"ד המעלות באופן נתינתה, אלא כתבן בפרק בפ"ע. וא"כ, מוכח דעתו, שה"מצות עשה" היא מעשה נתינת הצדקה לעניים בפועל לפי צורך העני, ואופני נתינתה והספ"י הן מעלות נוספות במצות הצדקה. ולכן גם כשנזכרת בעצב קיים המצוה.

(יעיין בארוכה לקוטי שיחות ח"ט עמ' 106 ואילך)

איך נפטרו אנשי עיר הנדחת מסקילה?

הכה תכה את יושבי העיר ההיא לפי חרב

אנשי העיר המודרין נהרגו בסיף (יג, פז. רמב"ם הל' עיז פ"ד ה"א)

לכאורה קשה, הרי הדין הוא "מי שנתחייב בשתי מיתות נדון בחמורה" (רמב"ם הל' סנהדרין פ"ד ה"ד), וא"כ, מדוע דינם של אנשי עיר הנדחת שעבדו ע"ז הוא "בסיף", הרי יחיד "העובד כוכבים" . נסקל" (רמב"ם הל' ע"ז פ"ג ה"א), ולפ"ז אף שדינם של אנשי עיר הנדחת הוא "בסיף", מ"מ, מכיון שאם עבדו ע"ז דינם בסקילה, היו צריכים להיות "נדון בחמורה" - בסקילה, כי "סקילה חמורה מן השריפה ושריפה חמורה מן הסיף" (רמב"ם הל' סנהדרין שם)?

ויש לומר הביאור הזה:

ענשם של אנשי עיר הנדחת אינו מצד זה שעל כל יחיד ויחיד חל חיוב מיתה פרטי - "סיף", אלא על "יושבי העיר" ביחד, שכאשר חל עליהם גדר "עיר הנדחת" - נעשו בגדר "צבור" של עובדי ע"ז, ופקע מהם דינם כיחידים.

ומעתה יובן מה שענשם בסיף, כי אין כאן גדר "מי שנתחייב שתי מיתות", כי כאשר נעשו יושבי העיר בגדר "עיר הנדחת", ונצטרפו ל"ציבור" עובדי ע"ז, פקע מהם חיוב סקילה שהי' חל עליהם מצד היותם יחידים שעובדים ע"ז, וחל עליהם שם חדש של יושבי "עיר הנדחת", שעל יושבי עיר זו חל רק חיוב סיף בלבד. וק"ל.

(יעיין בארוכה לקוטי שיחות ח"ט עמ' 106 ואילך)

צדקה בסבר פנים יפות

בנוגע למצות צדקה, שצריכה להיות מתוך חפץ הלב ובסבר פנים יפות, יש לחקור, האם הוי הנתינה בספ"י חלק מגוף המצוה דצדקה, ואם לא נתן בספ"י הרי זה נחשב כאילו קיים רק חלק המצוה; או שיעקר מצות הצדקה הוא הנתינה, והסבר פנים יפות מהוה "מעלה" נוספת בהנתינה [ונפק"מ דאם המצוה היא הנתינה בלבד, טוב יותר ליתן כראוי גם לא בסבר פנים יפות, אך אם הספ"י הוא חלק מגוף המצוה טוב ליתן פחות מהראוי

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

הנשמה רעבה ל"בשר תאוה"

"עבודת הבירורים" התחילה רק בארץ הקדושה / אכילת "בשר תאוה" – לשם שמים בלבד! / "עלה נעלה" – על ידי אכילת "בשר תאוה" / האדם רעב כי נשמתו חפצה בבירור הניצוצות

אודות התקופה שלאחר הכניסה לארץ ישראל, כאשר "ירחיב ה' אלקיך את גבולך", נאמר בפרשתנו (יב, כ) שאם "תאוה נפשך לאכל בשר", אזי "בכל אות נפשך תאכל בשר".

והנה, בדין אכילת בשר תאוה לאחר הכניסה לארץ ישראל, נחלקו תנאים (חולין טז, ב ואילך):

רבי ישמעאל לומד מכתוב זה ש"לא בא הכתוב אלא להתיר להם בשר תאוה" – במדבר היו בני ישראל אסורים באכילת בשר תאוה, ואכלו בשר שלמים בלבד, ואילו משנכנסו לארץ הותר להם בשר תאוה".

רבי עקיבא עליו, ולדעתו הי' מותר בשר תאוה גם במדבר. ואדרבא, בבואם לארץ נתמעט היתר בשר תאוה מכפי שהי' במדבר: "בתחלה הותר להן בשר נחירה, משנכנסו לארץ נאסר להן בשר נחירה" – במדבר היו מותרים לאכול בשר תאוה גם בלא שחיטה, ובארץ נאסרו בנחירה, ואין מותר בשר תאוה אלא בשחיטה כשרה.

והנה הלכה פסוקה היא כדעת ר' עקיבא, שבמדבר היו מותרים בבשר תאוה גם בנחירה, ובכניסתם לארץ נתחייבו בשחיטה (רמב"ם הל' שחיטה פ"ד הי"ז). ומכל מקום רש"י בפרשתנו הביא על הפסוק "כי ירחיב . . . בכל אות נפשך תאכל בשר" את דרשת ר' ישמעאל, שרק בכניסה לארץ הותרו בבשר תאוה.

"אלו ואלו דברי אלקים חיים" (ערוכין יג, ב), ובפנימיות העניינים, כאשר מפרשים את התוכן הרוחני שבהלכות אלו, נמצא שיש לימוד הוראה מיוחדת מדעת ר' ישמעאל שהביאה רש"י, אף שאינה להלכה, וכפי שיתבאר לקמן.

"עבודת הבירורים" התחילה רק בארץ הקדושה

בהיות בני ישראל במדבר, היו מופשטים מענייני עולם הזה, והצטרפויותיהם הגשמיים באו להם מלמעלה: מים מבארה של מרים (פרש"י חוקת כ, ב), מן מן השמים (בשלח טז, ד), ולבושיהם היו גדלים עמהם ומתכבסים בענני הכבוד (פרש"י עקב ח, ד). לא הי' להם צורך לחרוש ולזרוע ולעמול לפרנסתם, והם קיבלו הכל מאת השי"ת באופן ישר.

גם אכילת המן הייתה אכילה רוחנית ועדינה יותר מאכילה רגילה. המן הי' "לחם מן השמים", לחם שנעלה ומרומם מתענוגי העולם הזה החומריים והמגושמים. כאשר היו אוכלים בני ישראל את המן ומרגישים בו איזה טעם שרצו, הרי לא היו רואים את אותו המאכל, וממילא גם לא באו לידי שביעה (ראה יומא עד, ב), וכל זאת משום היותו לחם רוחני ונעלה.

והנה, יסוד גדול בעבודת השי"ת הוא "עבודת הבירורים", והיינו, שבכל דבר גשמי יש "ניצוץ" קדושה המחיי' אותו. ואם משתמשים בדבר הגשמי לשם תאוה, אזי אותו ניצוץ יורד ונשבה בידי הטומאה, ואם משתמשים בו לשם שמים ולעבודתו ית' – שב הניצוץ למקורו בקדושה (ראה כתר שם טוב ס"י רית. ועוד). וזוהי עבודת האדם "לברר" את הדבר הגשמי, ולהעלות את ה"ניצוץ" שבה לקדושה.

והנה, "עבודת הבירורים" התחילה רק כאשר באו בני ישראל לארץ ישראל: במדבר לא הי' לבני ישראל שיח ושיג עם עניינים גשמיים, אבל בארץ ישראל התחיל סדר חדש, ושם היו בני ישראל צריכים לעבוד עבודת הארץ ולאכול מאכלים גשמיים ונחותים. בארץ הקדושה התחילה "עבודת הבירורים", שעליהם לנצל את העניינים הגשמיים לשם שמים ולהעלותם לקדושה (ראה לקוטי תורה שלח לו, ג ואילך).

אכילת "בשר תאוה" – לשם שמים בלבד!

והנה, שני מיני אכילת בשר ישנם אצל ישראל: בשר שלמים ובשר תאוה. בשר השלמים בא מבהמה שהוקרבה בבית המקדש, ואכילת בשרה הוא דבר מצווה ומעשה של קדושה. לעומת זאת, בשר תאוה בא מבהמה שנשחטה משום שהאדם נתאוה לאכול בשר, ואין באכילתו מצווה.

במדבר לא הי' מקום לאכילת בשר תאוה, שכן אכילה זו היא עניין גשמי נחות, ובמדבר עסקו רק בדברים רוחניים גבוהים, ועדיין לא הותחלה "עבודת הברורים", שבה מרוממים את ענייני העולם הנחותים.

אבל משנכנסו לארץ, הרי ארץ ישראל היא "ארץ נושבת", שבה יש נתינת מקום לחיים הגשמיים, וגם למאכל שנהנים ממנו ומרגישים בטעמו, וממילא קיימת בארץ מציאות של "בשר תאוה". אמנם, העיסוק בעניינים הגשמיים בארץ ישראל גם הוא חלק מעבודת ה', כי האדם צריך להעלות את הניצוץ שבדבר הגשמי לקדושה, ולעבוד את "עבודת הברורים". ועל כן, מצד אחד הותר בארץ "בשר תאוה", אבל מאידך יש לאכלו רק "לשם שמים" (אבות פ"ב מ"ב), כאשר מטרת האכילה היא שיוכל לעבדו ית'.

ומכיוון שאכילת בשר התאוה עלי' להיות לשם שמים דווקא, ולא לתאוות הגוף בלבד, מצווה התורה (בהמשך הפסוקים - יב, כג) "רק חזק לבלתי אכול הדם":

"דם" מורה על להיטות ותשוקה להנאה מן האכילה. אכילת "בשר תאוה" באופן ראוי, אינה מתוך תאוה נחותה להנאה בהמית מן המאכל, אלא לתאוה טבעית שיש לאדם לאכול בכדי לחיות. תאוה זו אינה עניין של מצווה כאכילת קרבנות, אך כאשר יהודי אוכל לשם קיום גופו, בכדי שיוכל לעבוד את השי"ת - עולה בשר התאוה לקדושה. ועל כך מזהירה תורה "לבלתי אכול הדם" - שלא ליפול לתאוה בהמית של הנאה מן הבשר.

מקומו הראוי של ה"דם" - של התלהבות היהודי, הוא על המזבח בלבד. היהודי צריך להתלהב ולהשקיע חיותו ומרצו בענייני "מזבח" - לימוד התורה וקיום מצוותי'. אך כאשר ישנו "דם" של התלהבות בענייני הגשמיות, אזי "על הארץ תשפכנו" (שם טז), כי אין מקום אצל יהודי להתלהבות מסוג זה.

"עלה נעלה" - על ידי אכילת "בשר תאוה"

בהשקפה שטחית, נראה שהיתר בשר תאוה הוא ירידה במדרגתם של בני ישראל. כי במדבר היו אוכלים בשר קרבנות, שהיא אכילת מצווה בלבד, ואילו בארץ החלו לאכול גם בשר תאוה - בשר שאוכל האדם משום רעבונו ורצונו לחיות, אבל אין בו מצווה.

אך לאמיתו של דבר, היתר בשר התאוה נובע דווקא ממעלתם והתעלותם של בני ישראל בבואם לארץ. כאשר באו בני ישראל אל ארץ נושבת, והחלו להתעסק בענייני הגשמיות, הרי אז נתקיים בהם מה שאמרו יהושע וכלב "עלה נעלה וירשנו אותה" (שלה יג, ל) - הכניסה לעבודת הברורים בארץ ישראל פועלת עילוי עצום ונשגב בבני ישראל, עלי' כפולה - "עלה נעלה".

ומשתי פנים:

א. עצם העבודה בעבודת הבירורים והעלאת ניצוצות הקדושה שבדברים הגשמיים, פועל בבני ישראל עלי' מיוחדת.

ב. ובעומק יותר: בהיותם במדבר לא הייתה מדריגתם מספקת בכדי שיהי' בכוחם להעלות גם את ענייני העולם הנחותים, כ"כשר תאוה" וכיוצא, ועל כן נאסר בשר זה עליהם. ודווקא בארץ ישראל, כאשר נתעלו בכפליים בבחינת "עלה נעלה", הרי מכח עוצם מדריגתם הם מסוגלים להמשיך את הקדושה גם במקומות היותר נמוכים.

האדם רעב כי נשמתו חפצה בבירור הניצוצות

ויש להוסיף ולבאר על פי זה לשון הכתוב "ואמרת אכלה בשר, כי תאוה נפשך לאכול בשר":

כבר נודעה בשערים תורת הבעל שם טוב (כתר שם טוב סי' קצד) על הפסוק (תהלים קז, ה) "רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף": כאשר מרגיש האדם רעב או צמאון לדבר מאכל, הרי אמיתת רצונות אלו היא מה ש"נפשם בהם תתעטף" – נשמת האדם רעבה וצמאה לדבר המאכל.

בכל מאכל ומשקה נמצא בהעלם ניצוץ קדושה – "נפשם", ונשמת האדם צריכה ל"ניצוץ" זה. וזו הסיבה לרעבון הגוף, שאין זה מפני טבע גופו, אלא רעבון זה בא לו מצד "נפשם" ש"בהם תתעטף".

ועל פי זה יש לבאר גם כתוב זה:

כאשר "ואמרת אכלה בשר", שהאדם רוצה ומתאוה ל"בשר", עליו לדעת ש"תאוה" זו באה לו "כי", מפני, ש"תאוה נפשך לאכול בשר", שאין זו תאוה חומרית, אלא תאוה זו, פנימיותה היא תאוות ה"נפש", שמתאוה להעלות את הניצוץ האלקי שנמצא בתוך בשר זה.

אמנם, זה שתאוות הגוף פנימיותה היא "תאוה נפשך" לא יתכן לפני הכניסה לארץ ישראל, שהרי קודם לזה לא הי' שייך שכוחות ו"תאוות" הנשמה ירדו ויתפשטו עד למקום כל כך נחות וירוד – תאוה לאכילת בשר, ולקשר גם דבר כזה לאלקות. ורק משנכנסו לארץ שבה "ירחיב ה' אלקיך את גבולך", ונתרחבו כוחות הנשמה, אזי נתחברו כוחות הנשמה וכוחות הגוף, עד שתאוות הנשמה לבשר תורגש בתאוה בהמית של הגוף, ולכן התאוה הגשמית לבשר אינה אלא ביטוי בלבד לרעבון הנשמה המתאוה לברר את ניצוץ הקדושה שבמאכל.

פנינים

דרוש ואגדה

עונשי התורה

- חסד ותיקון

ובל ישראל ישמעו ויראון ולא יוסיפו לעשות נ'.

(יג, ב)

התורה היא "תורת חסד", וממילא מובן שגם עונשי התורה אינם ח"ו לשם ענישה סתם, אלא באים לשם תיקון וחסד. ענין זה רואים במה שנאמר כאן "וכל ישראל ישמעו ויראון ולא יוסיפו לעשות", שמטרת העונש היא כדי לתקן ולהטיב, שלא יבואו אחרים לחטוא ח"ו.

ויש לומר יתירה מזה, דזה ש"כל ישראל ישמעו ויראון" אינו רק תיקון להשומעים והרואים, שהם לא יבואו לחטוא, אלא בזה יש תיקון להחוטא עצמו:

כאשר האדם עובר עבירה בנוסף למה שפוגם על ידי זה בעצמו, בכוחותיו ובנפשו וכו', קיימת גם הפעולה בסביבתו, שישנה השפעה רעה להרואים והשומעים ממעשיו שעשה.

ועל כן, כדי לתקן מה שעשה, לא די במה שיענש האדם עצמו, ויתתקן הפגם שבנפשו, אלא צריך לתקן גם מה שהשפיע על סביבתו. וזה נפעל על ידי "וכל ישראל ישמעו ויראון", שבכך מתתקנת ההשפעה הרעה שהשפיע בסביבתו, והחוטא מתכפר לגמרי מחטאו.

(עי' אגרות קודש ח"א עמ' תד, ועוד)

מפרסת פרסה ומעלת

גרה בעבודת ה'

ובל בהמה מפרסת פרסה ג' מעלת גרה ג' אותה תאכלו

(יד, ו)

יש לבאר סימני טהרה אלו בעבודת האדם לקונו: מעשי האדם בעבודת ה', נחלקים בכללותם לשתים מחלקות, יש מעשים השייכים אל מידת ה"חסד", כמו פיזור לצדקה וכיוצא, ויש אשר באים ממידת ה"גבורה" והצמצום וכמו שקידה בתורה שהאדם מתכנס בעצמו ומייגע מחשבתו בריכוז עצום. וגם

בני אדם כטבעם נחלקים לשני סוגים אלו, דיש מי שטבעו הוא טבע החסד, ויש אשר נברא כאיש הגבורה. ושני אלו גם יחד מצווים לעבדו ית' הן במידת החסד והן במידת הגבורה.

והנה, יש והאדם עובד עבודתו את קונו לא מצד מה שחפץ באמת לעבדו ית', אלא שטבעו הוא כן, ואין זה שנתייגע ועמל לעבוד את קונו, אלא שכן הוא נוטה בטבעו לעשות את ענייני החסד או הגבורה על דרך משל. וכאשר האדם עובד את ה' מצד טבעו, הרי יתעסק בחיות יתירה דווקא באותן העבודות השייכות וקרובות אליו מצד טבע ברייתו, ואילו את אותם העניינים שהם מנוגדים לטבעו עושה בחיות פחותה.

ובזאת ייבחנו האדם לידע אם עובד את השי"ת בעבודת אמת, אם נמצא שעוסק בכל מיני ואופני העבודות באותה חיות ושמחה, הרי זה מוכיח שעיקר כוונתו ומחשבתו הוא לעבוד את בוראו, ואין זה מצד טבעו ורגילותו בלבד (ראה תורה אור בראשית יט, ב).

וזהו ענין "מפרסת פרסה" - שהפרסה היא "סדוקה" (רש"י שם), דהיינו שהיא מחולקת הן לימין והן לשמאל, להורות אשר האדם עוסק בחיות שווה, הן בעניינים של "ימין" - קו החסד, והן בעניינים של "שמאל" - קו הגבורה, וממילא נמצא שתכלית מעשיו היא באמת לעבוד את השי"ת. ולכן, כשפוגש בעניין גשמי, וחושב הוא שעליו לפעול עמו ולהעלותו לעבודת ה', הנה יש לו תחילה לבחון דשמא עניין זה שייך לנטיית לבו בטבעו, ורק אם מוצא שעוסק בענייני "ימין" ו"שמאל" בהשוואה - אזי "אותה תאכלו", שאכן ראוי להתעסק בעבודה זו, ולהעלותה לה'.

אך, מכיוון שמדובר אודות עניינים שהאדם מתאוה להם בטבעו, הנה אין די בכך שבדוק את עצמו פעם אחת, שהלא גופו מתאוה לאותו המאכל, ושלא משיכתו לאותה התאוה גרמה לו שלא תעלה חקירתו יפה, על כן מצווה הוא האדם לבדוק שוב ושוב, ולא לסמוך על עצמו בבדיקה אחת. וזהו ענין "מעלה גרה" שלועס המאכל שוב ושוב, שעל האדם לבדוק ולחקור פעם אחר פעם אם באמת מטרם האכילה היא לעבודתו ית' או רק למלאות תאוות נפשו.

(עי' לקוטי שיחות ח"ב עמ' 375 ואילך)

חידושי סוגיות

עיון ופלפול בסוגיות הפרשה

חיוב הענקה לשכיר בזמן הזה

יפלפל בדברי החינוך לחייב הענקה בזה"ז, ויחדש דלא כהמנ"ח שהעמידו נגד דעת הפוסקים דקיי"ל כת"ק דליכא הענקה במוכר עצמו, וע"פ חקירה בדעת ת"ק וחקירה בהגדרת מהות חיוב הענקה

חילוק], ומי יודע מאיזה טעם והבן".

והנה דעת רוב הפוסקים לענין מוכר עצמו היא כהרמב"ם (כנסמן באנציקלופדיא תלמודית ערך הענקה - ע' תרעח), וא"כ להמנ"ח נמצא שדברי החינוך הנ"ל אינם להלכתא. אבל באמת י"ל בשי' הרמב"ם באו"א מהמנ"ח (והרי המנ"ח גופי' סיים בקושיא על דבריו, "אך לא שכיח שהרב המחבר יהי' נוטה מדעת הרמב"ם אם לא שפירש להדיא"), ועפ"ז שפיר לומר דדברי החינוך הנ"ל הם להלכה.

ובהקדים דבסוגיין ילפי' דעת ת"ק מדכתיב בפרשתנו "הענק תעניק לו" - "לו ולא למוכר עצמו". ויש לחקור בהך ילפוטא, אם עיקר הדרשה הוא לצד החיוב או לצד השלילה. פי', דאפ"ל שדרשת הכתוב הוא לומר את צד החיוב, כי חידוש חידשה התורה במצות הענקה, שמצוה

גבי מצות הענקה לעבד בצאתו לחרות המבו' בפרשתנו, כ' החינוך מצוה תפב דנוהגת רק בזמן הבית (כי אין דין ע"ע אלא בזמן שהיובל נוהג) ו"מ"מ אף בזה"ז ישמע חכם ויוסף לקח, שאם שכר אחד מבנ"י ועבדו זמן מרובה או אפילו מועט שיעניק לו בצאתו מעמו מאשר ברכו ה'". היינו דילפינן מן המצוה להעניק לשכיר דזה"ז (כי אין ע"ע בזה"ז). וכ"ע"ז במנ"ח "באמת לשיטת הר"מ (הל' עבדים פ"ב הי"ב) גם בזמן שהי' נוהג לא הי' נוהג במוכר עצמו [כדעת ת"ק בקידושין יד:], ונראה מזה דדעת הרב המחבר [בעל החינוך] כדעת התוס' [בסוגיין שם] שגם במוכר עצמו נוהג [כדעת ר"א שם], על כן מצד המוסר גם היום נוהג, אבל לשיטת הר"מ לא שייך כלל מצד המוסר דהתורה לא חייבה כלל רק במכרוהו בית דין [והרי מצד המוסר אין

להעניק לעבד שמכרוהו ב"ד (הענק תעניק 40), ושוב מאחר שאין לך בו אלא חידושו שמענין בדרך ממי"א דליתא הענקה במוכר עצמו, היינו בכל מי שאינו בכלל החידוש; ולדרך זו אכן ליכא למילף ממכרוהו ב"ד לשכיר בזה"ז. אבל לאידך גיסא אפ"ל שעיקר צד החידוש בלפוטא זו הוא לצד השלילה, היינו לא שאמר כאן הכתוב דהנמכר ע"י ב"ד מקב"ל הענקה (ואנן שמעינן מזה דבמוכר עצמו ליכא החידוש), אלא אמר כאן הכתוב שמוכר עצמו אינו מקבל הענקה, דכשאמר הכתוב "לו" אמר "ולא למוכר עצמו". וא"כ אין לך בו אלא מיעוט, אבל למקרים אחרים שאינם בכלל הדבר המתמעט בפירוש, "מוכר עצמו", שפיר אפשר ללמוד (שגם בהם יהא חיוב מסויים של הענקה). ובפרט לפמ"ש היש"ש בסוגיין סכ"ב, דזה שאין הענקה למוכר עצמו הוא מפני שעבר על כי לי בני" עבדים ולא עבדים לעבדים, הרי הסברא נותנת שדוקא הוא נתמעט ולא אחרים.

ובש"ך חו"מ ספ"ו סק"ג הביא דהריטב"א בסוגיין הכריח (מהא דהילפוטא ד"לו ולא למוכר עצמו" פליגא אשעבודא דר' נתן, עיי' בסוגיין, ובכל הש"ס קיי"ל כר' נתן), דודאי הך ילפוטא היינו רק דעת רב טביומי, משום דסבר דאף ת"ק יליף גז"ש דשכר שכיר (משום דאיהו לא אשכח תנא דלא יליף שכר שכיר), מיהו עדיין איכא למימר דש"ס דילן שפיר ידע דת"ק איהו תנא דלא יליף גז"ש דשכר שכיר, ובאמת י"ל דלדידן מסקנת הש"ס היא דדעת ת"ק הוא משום דלא יליף הך גז"ש (ולא מילפוטא ד"לו ולא למוכר עצמו", דילפוטא זו ליתא בין לר"א בין לת"ק, כי קיי"ל כר' נתן), עיי"ש ראיתו מלשון הש"ס. וכן העמיד הריטב"א שם דעת הרמב"ם. אבל שאר הפוסקים שהביא שם הש"ך נקטו כפשטות הש"ס, דלמסקנא הילפוטא היא מ"לו ולא למוכר עצמו. עיי"ש.

ומענתה י"ל דהך בהך תליא, היינו דאם נאמר דמסקנא דמילתא דהילפוטא היא מ"לו ולא למוכר עצמו" (כפשט הש"ס) אזי החידוש הוא בצד השלילה, שמוכר עצמו נתמעט מהענקה ("ולא למוכר עצמו"), והכי סבר החינוך כנ"ל; אבל אי

להעניק לעבד שמכרוהו ב"ד (הענק תעניק 40), ושוב מאחר שאין לך בו אלא חידושו שמענין בדרך ממי"א דליתא הענקה במוכר עצמו, היינו בכל מי שאינו בכלל החידוש; ולדרך זו אכן ליכא למילף ממכרוהו ב"ד לשכיר בזה"ז. אבל לאידך גיסא אפ"ל שעיקר צד החידוש בלפוטא זו הוא לצד השלילה, היינו לא שאמר כאן הכתוב דהנמכר ע"י ב"ד מקב"ל הענקה (ואנן שמעינן מזה דבמוכר עצמו ליכא החידוש), אלא אמר כאן הכתוב שמוכר עצמו אינו מקבל הענקה, דכשאמר הכתוב "לו" אמר "ולא למוכר עצמו". וא"כ אין לך בו אלא מיעוט, אבל למקרים אחרים שאינם בכלל הדבר המתמעט בפירוש, "מוכר עצמו", שפיר אפשר ללמוד (שגם בהם יהא חיוב מסויים של הענקה). ובפרט לפמ"ש היש"ש בסוגיין סכ"ב, דזה שאין הענקה למוכר עצמו הוא מפני שעבר על כי לי בני" עבדים ולא עבדים לעבדים, הרי הסברא נותנת שדוקא הוא נתמעט ולא אחרים.

ומענתה י"ל דבמש"כ החינוך גבי זה"ז הוא שפיר גם אי פסקינן כת"ק. דהרי החינוך לא קאי ב"מוכר עצמו" שנתמעט להדיא, כי "מוכר עצמו" היינו בתורת עבד, וזה אינו שייך בזה"ז; אלא קאי במשכיר עצמו בתורת פועל, ושפיר אפשר ללמוד עליו ממכרוהו ב"ד, שמצד המוסר יש להעניקו.

ובאמת אוי"ל דב' אופנים הנ"ל בדעת ת"ק, אי חיוב יש כאן או שלילה, תלויים המה בפלוגתא אחרת בפוסקים. דהנה בסוגיין, קודם הילפוטא הנ"ל נקיט הש"ס

הרמב"ם בהגדרת הענקה. ונראה לדייק דעתו מהא דבספר המצות שלו קבע מקומה של מצות הענקה (מ"ע קצו ומל"ת רלג), לא בין מצוות עבד ואמה (מ"ע רלב ואילך ומל"ת רנו ואילך), אלא תיכף לאחר מצות צדקה (מ"ע קצה ומל"ת רלב) [ואף הקדימה למצוה "להלות לעני" (מ"ע קצו ומל"ת רלד) שהיא "יותר מחוייבת מכל מצות צדקה" (שם מ"ע קצו)]. ומדסמכה לה למצות צדקה משמע דלפי דעתו הענקה היא בגדר צדקה [והלא דבר הוא שדברי הש"ך הנ"ל דהוי בגדר צדקה הם לתרץ שיטת הרמב"ם. עיי"ש]. ודוק ותשכח שהסדר ברמב"ם הוא כהסדר בקרא, דסמך מצות הענקה למצות צדקה בפרשתנו, וי"ל דמזה גופא למדנו דהענקה היא גדר של צדקה.

ועפ"ז אין אנו מוכרחין לומר דהחינוך כאן נטה מדעת הרמב"ם, כמו שסבר המנ"ח, אלא אפילו לשיטת הרמב"ם דפסק כת"ק שמיצט הכתוב מוכר עצמו מהענקה, עדיין שפיר ילפינן ממכרוהו ב"ד דמצד המוסר (והיינו צדקה) הנה גם השכיר בזמן הזה יש ליתן לו הענקה "בצאתו מעמו".

ובשיטת המנ"ח גופי' נראה לומר דאיהו סבר כדברי הריטב"א הנ"ל בש"ך (היינו כתי' הב' של הש"ך שם) דסבר בדעת הרמב"ם דהטעם דמוכר עצמו אין לו הענקה הוא משום דלא ילפינן גז"ש דשכר שכיר (ולא מחמת ילפותא ד"לו ולא למוכר עצמו"), דלפ"ז צ"ל (כדלעיל) דעיקר החידוש הוא לצד החיוב, שמעניקין למכרוהו ב"ד, ולכן הוקשה לי' להמנ"ח היאך נילף מיני' בנוגע לשכיר בזמן הזה.

אמרינן דלא סבר ת"ק להך ילפותא, וטעמו משום דלא יליף הגז"ש שכר שכיר, שוב החידוש הוא לצד החיוב, בזה שמעניקים למכרוהו ב"ד דוקא ולא לאחרים מלבדו, כיון שאין לנו שום צד ללמוד ממכרוהו ב"ד לאחרים. וק"ל.

ובעומק יותר י"ל דב' הדרכים הנ"ל בלימוד הממעט מוכר עצמו לדעת ת"ק, תלויים בב' אופני הסברה שמצינו לומר בדין הענקה (עיי' משנה למלך הל' עבדים שם הי"ב ד"ה עוד נראה, ושם הי"ד סד"ה והרי, ושם הט"ו), אי חיוב הענקה הוי בגדר שכר פעולה, כדמשמע בש"ס בסוגיין "שכיר קריי' רחמנא, מה שכיר פעולתו ליורשיו אף האי פעולתו ליורשיו", או דילמא הוי בגדר של חיוב נתינה בפ"ע (כמו מתנות שנקבעו בתורה לסוגי אנשים שונים), והיינו בגדר צדקה, שהאדון נותן לו להראות שמכיר ביגיעת מלאכתו. ויעוי' בש"ך שם (בתי' הג') דנקט דהוי מכלל סוגי מתנות של צדקה שחייבה תורה.

דהנה, אם הוא בגדר שכר פעולה, הרי מסתבר שחידוש וגזירת הכתוב הוא בצד החיוב, מה שעבד שמכרוהו ב"ד מקבל הענקה, כי הלא הענקה בתורת שכר פעולה (בנוסף למה שמשלמין לעבד כל השכר על כל עבודתו) – ה"ז חידוש, ואין לך בו אלא חידושו במכרוהו ב"ד. אבל אם הוא בגדר צדקה הרי השכל מחייב שחידוש וגזירת הכתוב הוא בצד השלילה, בזה שמוכר עצמו אינו מקבל הענקה; דהלא זה שבמכרוהו ב"ד צ"ל הענקה הוא מילתא בטעמא, כנ"ל.

ומעתה עלינו לעיין היאך סבר

והמורם מכ"ז דבר חידוש להלכתא בזה"ז, ומצוה לעורר ולפרסם, דדברי החינוך הנ"ל שפיר קאי לכל השיטות, גם למאי דקיי"ל כת"ק. ולכן השוכר אדם למלאכה ונסתיים זמן עבודתו, וכ"ש אם משלחו בטרם נסתיים זמן עבודתו, אי משום שעתה יש לו די פועלים מלבדו או אפי' משום שאין רוחו נוחה מעבודת פועל זה - צריך ליתן לו הענקה. ומאחר שיש להענקה גדר של צדקה, הרי מובן שאי אפשר לצאת בנתינת דבר שמחוייב ליתנו בלאו הכי. היינו דהשכר המגיע לו על עבודתו פשיטא שצריך לשלם לו במילואו, ואפילו ה"הוספות" שסיכם בעל הבית מתחילה לתת לפועליו - אין הן נכנסות בגדר הענקה, שהרי "הוספות" אלו אינן ענין של צדקה. ועוד זאת,

שבענין זה אין חילוק מה הי' משך הזמן שעבד אצלו, ובלשון החינוך "זמן מרובה או אפי"ו מועט", וכן אין חילוק (כנ"ל) אם היתה רוחו נוחה מעבודתו, אלא בין "נתברך הבית בגללו" ובין "לא נתברך הבית בגללו" - עליו ליתן הענקה (וכדעת ת"ק בקידושין יז: גבי הענקה, וכ"פ הרמב"ם שם הי"ד), ושיעור ההענקה הוא לפי ערך הזמן שעבד [נויעויי] בשיטה לא נודע למי בקידושין יז. דלר"מ שהיוצא בגרעון כסף יש לו הענקה - נותן לו לפי חשבון השנים שעבד. וכל שכן במקום ש"נתברך הבית בגללו", שאז "כו"ע (גם לראב"ע דפליג על ת"ק שם) מעניקים לו, ועוד זאת דבכה"ג קיימא לן "לפי הברכה תן לו" (רש"י שם), שצריך להוסיף בהענקתו "מאשר ברכו הש"י", כל' החינוך.

תורת חיים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

עבודת הפרנסה

הצורך בעמל האדם עבור פרנסה בדרכי הטבע כדי ליזכות בברכת ה' לפרנסה
בהרחבה

וּבִרְכָּהּ ה' אֱלֹקֶיךָ כָּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה

(ראה טו, יח)

יגיעת השכל המעשי

במענה על מכתבו . . מובן שאין דעתי נוחה כלל מהנראה מבין שיטות מכתבו, שמפני העדר שימת לב הדרושה בענייני פרנסתו, יש איזה פגם בהסחורה שלו, ומלבד הענין דבל תשחית, שגם זהו אזהרתו של הקב"ה כמו שאר המצות, הנה נוסף באלו המפרישים מהריוח שלהם סכומים נכונים לצדקה שהנ"ל נוגע גם בענין הצדקה, ואמת נכון דיוק תורת החסידות, יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך, ולא יגיעת הראש, שכח ההתבוננות העמוקה צריך להיות בעניינים רוחניים ולא בהנ"ל, אבל פשוט שעשי' בענייני פרנסה שעלי' נאמר וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה, אי אפשר שתעשה בעינים סגורות ובכף יד בלבד, כי צריך עכ"פ שכל המעשי, ז.א. העשי' באופן שתתאים למטרת העשי'. ותקותי שעל כל פנים להבא ילך בדרך התורה גם בזה, ז.א. שבענייני פרנסה יעשה בזה באופן שגם על פי הטבע יצליח, ואז נותן השי"ת ברכתו גם למעלה מהטבע, ויהי רצון שיבשר טוב בהנ"ל.

(אגרות קודש חמ"ז עמ' פח)

הקב"ה הוא הזן ומפרנס את הכל

במענה על מכתבו . . בו כותב אודות מצבו והקישויים השונים בהשגת משרה. הנה מה שתולה זה בדתיותו שעל ידי זה החפשים רודפים אותו. הנה כבר ידוע ברכות המזון שהוא מן התורה אשר דוקא הקב"ה הוא זן ומפרנס את הכל ובמילא גם הוא בכלל ומה יעשה לו אדם כשהקב"ה רוצה לפרנסו, ובמילא מובן שאם ישנם קישויים בפרנסה הרי זה תלוי במעשיו ולא ברצונו של בן אדם שאין לו תשועה, וכשמוסיפין בלימוד התורה וקיום המצות אזי מוסיף הקב"ה ברכותיו הן בגשמיות והן ברוחניות וכמאמר רז"ל כל המוסיף מוסיפין לו, ואף שכל הנ"ל פשוט הוא בכל זה העליתי זה על הכתב כיון שכנראה ממכתבו לפעמים יש אצלו מחשבה שאחרים שליטה להם עליו בנוגע לפרנסתו.

(אגרות קודש ח"ש עמ' ס)

להכין הברכה למעלה

מה שכותב בהסיבה להעדר ההתעסקות כדבעי מפני טרדות בפרנסה, הרי מבואר בתורת הדא"ח ומובן גם בשכל, אשר בענינים של פרנסה צריכים להיות שני חלקים: (א) שתהי' הפרנסה מוכנה למעלה. (ב) שתומשך למטה מעשרה טפחים בבני חיי ומזוני. וכמבואר בארוכה בכ"מ, ומהם בקונטרס ומעין מבית ה' יצא.

ואיש האומר שאין לו זמן להתעסק בחלק הראשון כיון שטרוד הוא בהמשכה למטה כו' - אין לזה כל מקום בשכל. וכדי שיקצבו לו הפרנסה למעלה, הרי זה דוקא על ידי התעסקות בענינים של תורה ומצות. ולית דין צריך ביאור. ובפרט בהנוגע ל... אשר ההשגחה פרטית שלחה אותם למדינה מיוחדת בשליחות מיוחדת. ומה תועיל ההוספה בהטרדה, כיון שהוספה זו ממעטת ח"ו במילוי השליחות ובמילא גם בהקצבת הפרנסה למעלה ח"ו.

(אגרות קודש ח"י עמ' קלב-ג)

הפעולה היא רק כלי

...ובמה שכותב אודות מצב הפרנסה שאינו כדבעי, בודאי לכוותי' למותר לבאר שאל יתרשם מזה כלל וכלל, וכידוע דיוק הכתוב וברכך ה"א בכל אשר תעשה, שצריכה להיות העשי' בפועל - (למען תהי' אחיזה לפרנסה בדרכי הטבע, ולא יתמהו הבריות בראותם מעשי נסים), אבל לא ח"ו דאגה, וגם אין להשקיע כח המחשבה והתבוננות, וכלשון הכתוב יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך, ולא יגיעת הראש והמוח, ויעוין גם כן בספר

תניא ריש פרק מ"א, ענין מצות תפילין שהוא שלא להשתמש בחכמתו ובינתו שבנפשו בלתי לה' לבדו, והוקשה כל התורה לתפילין, כי על דרך זה הוא ענין ומטרת כל התורה כולה.

...ויהי רצון שבקרוב ממש יבשר טוב מהרחבת הפרנסה, ויזכה לקיים הוראת רבינו הזקן, אשר השי"ת נותן ליהודים גשמיות והם עושים מהגשמיות רוחניות.

(אגרות קודש חי"ד עמ' תלה)

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'

מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

פיסת לב יהודי

מעשה מהחסיד הנלבב ובעל רגש ר' חנוך הנדל קוגל, אשר ייסרו לבו וביקש
מהשי"ת פיסה של לב יהודי

בְּכֹל לְבָבְכֶם

(ראה יג, ד)

"את הסיפורים שמעתי, אך את השיחות לא קלטתי, לא הבנתי כלום"

כלל ידוע: "לפי שכלו יהולל איש", שהתעוררות המדות באה על פי השכל וההשגה
דוקא, ולפי ערך העמקת הדעת בהתבוננות של ההשכלה הוא גודל התעוררות המדה. אך,
כידוע יש בכל כלל יוצא מן הכלל.

יוצא מן הכלל כזה ראיתי במוחש אצל החסיד ר' חנוך הענדל נ"ע.

הי' זה בי"ט כסלו תרנ"ח - הקביעות היתה אז בשבת - כפי שהי' הסדר בכל שבתות
החורף, שאחרי התפילה - בשעה שתים וחצי בערך - הי' אבי [הרבי מהורש"ב], עושה
קידוש, חוזר ל"מנין" להתפלל מנחה, ואז היו הולכים לערוך סעודת שבת. כך הי' גם
באותה שבת י"ט כסלו.

לאותה שבת הגיע אורח חשוב, ר' אבא פרסון נ"ע. ר' אבא חי אז בעיר קניגסברג
- פרייסן - והגיע בתחילת אלול תרנ"ז לחתונה שלנו, שהה בליובאוויטש עד אחרי
סוכות. אחרי סוכות נסע לערים גדולות שונות להשיג לקוחות שונים שיתנו לו
סחורותיהם בקומיסיון למכירה בקניגסברג. כשסיים את נסיעת המסחר שלו, הגיע לשבת

לליובאוויטש בדעה להישאר שם עד אחרי י"ט כסלו.

סעודת השבת היתה אחת מהסעודות הרוחניות העשירות ביותר. אבי, ר' אבא פרסון, מורי הרשב"ץ, ר' אבא מביעשנקוביץ' – שהי' מחונן של חסידי הרבי האמצעי – ומורי ר' ניסן סקאבלא – שוחחו בהרחבה אודות הרבי האמצעי ואודות מהות חסידיו.

בשיחה נרחבת ביותר דיבר אבי בתוכן 'קונטרס ההתפעלות' [שחיבר כ"ק אדמו"ר האמצעי], ומנה אופנים שונים איך העמקת הדעת בהתבוננות של השכלה והשגה אלקית בשעת התפילה, מביאה להתעוררויות שונות במדות.

מספר שעות רב אחרי זמן הבדלה, סיימו סעודת השבת. היינו כולנו במצב רוח מרומם ביותר, מהשיחות העמוקות והעשירות בהשכלה ועבודה, ומהסיפורים ששמענו. פרט לאחד, החסיד ר' חנוך הענדל, שהי' שבור ביותר ובדמעות בעינים אמר: "את הסיפורים שמעתי, אך את השיחות לא קלטתי, לא הבנתי כלום", ובכה ממושכות.

"פיסה של לב יהודי מגיע לכל אחד מישראל"

בשעה אחת עשרה נכנסתי ל"מנין" ומצאתי את החסיד ר' חנוך הענדל עדיין מתפלל ערבית – הוא התחיל להתפלל יחד עם המנין שלנו – והוא עדיין לפני שמונה עשרה. רק אחרי השעה שתיים עשרה סיים את תפילתו, ומתוך דמעות והתרגשות רבה אמר לי:

"כל נחמתי היא מה שלא עשני כגויי הארצות וגם אני בין אלה השואפים לזכות להיות כורעים ומשתחוים לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה אפילו בלי פיסת דעת".

"צריכים להשתנות לגמרי, צריכים ללכת ל"אוהל" [– ציוני הקודש של כ"ק אדמו"ר הצמח צדק וכ"ק אדמו"ר מהר"ש שבליובאוויטש] ולפעול אצל הרביים התעוררות רחמים רבים, שהשי"ת ירחם עלי, לתת לי פיסה של לב יהודי. לבקש מהשי"ת שיתן לי חתיכת ראש – אין לי העזה וחוצפה כזו. מדוע שיתן לי השי"ת מוחין? עבור היראת שמים שלי? עבור המעשים טובים שלי? אך פיסה של לב יהודי מגיעה לכל אחד מישראל".

כשסיפרתי על כך לאבי, אמר שלב כזה הוא תוצאה מפרקי תהלים שנאמרו מתוך התלהבות רצינית וחמה ביותר.

(תרגום מספר השיחות קיץ ה'ש"ת עמ' 42 ואילך – ספר השיחות המתורגם ללח"ק ה'ש"ת עמ' מה-מס')

